

Vattenpolons historia

SAMMANSTÄLLD AV LARS FJÄRRSTAD

Vattenpolo- den äldsta lagsporten på OS

Om ett par veckor är det dags att upprätta bokslut för 100 års vattenpoloverksamhet. Liksom nästan all annan verksamhet har vår idrott under dessa 100 år haft både glädjeämnen, besvikelser, toppar och vågdalar. Vi ska på ett par sidor göra ett försök att spegla denna verksamhet, men det måste som alla förstår bli en kortfattad och summarisk genomgång av våra största framgångar på klubb- och landslagsnivå. Vi skall också försöka hinna med ett par ord om den internationella polons största stjärnor och lag.

Sverige tar tre OS-medaljer

Varje idrott är nogna med att framhålla sina fina och stolta traditioner och det känns därför helt riktigt att börja med att säga att vattenpolosportens traditioner är både gamla och stolta. Vattenpolo är den äldsta lagsporten på det olympiska programmet och infördes redan i Paris 1900. Sverige tillhörde under seklets första decennier en av världens stora polonationer. Sportens hemland, England, var under de första OS-turneringarna en alltför stark och rutinerad motståndare så något OS-guld blev det aldrig, men genom ett brons 1908, silver 1912 och ett nytt brons 1920 beviljas våra polospelare "ansvarsfrihet" för de första två decennierna.

SKK vinner 19 SM i rad

1906 spelade vi i Sverige om det första SM-tecknet. SKK, som hade bildats 1895 och senare var intiativtagare både till Svenska Simförbundet, Livräddningssällskapet m fl organisationer för simsportens främjande hade naturligtvis ett stort försprång. Från 1906 till 1924 vann klubben inte mindre än 19 SM i följd. Den första motståndaren var Örebro SS, som förlorade med 13-0. 1906 bildades också SK Neptun av ett gäng SKK:are, som hade tröttnat på vissa ledares auktoritära ledarstil. I 16 av de följande 18 finalerna var Neptun motståndare, men det var först när SKK skulle fira sitt 30-årsjubileum 1925, som "Neppan" lyckades skaka av sig SKK-komplexet och bryta den långa segerraden. Det krävdes dock två matcher. Efter 4-4 i den första blev det 5-1 i "skilje".

Internationellt hade sporten spridit sig till den europeiska kontinenten från England och Skottland, som hade spelat den första landskampen redan 1890. (4-0 till Skottland). 1893 introducerades sporten i Tyskland, 1894 i Österrike, 1895 Belgien och Frankrike och 1897 kom sporten till

den nation, som senare skulle leda den internationella utvecklingen, nämligen Ungern.

Vattenpolon förbjuds i USA

Spelet kännetecknades på denna tid främst av fysisk styrka och hårdhet. Efter som simstyrkan med moderna mått var begränsad och spelarna tvingades ligga stilla efter frikast var det spelarnas förmåga att frigöra sig från motståndarnas brottningslika grepp teknik, som fällde avgörandet. I USA var sporten förbjuden ett tiotal år, eftersom matcherna mellan armén och flyget utvecklade sig till vad som på juristspråk skulle rubriceras "vållande av kroppsskada".

1926 bildades LEN och ett betydande arbete igångsattes med att modernisera reglerna och leda fram spelet mot en kamp om bollen i stället för om motståndarens kroppsdelar. Regelbrotten definierades och delades på ett tydligare sätt upp mellan "enkla" och "svåra" och bas-sängdjupet minimerades till 1.40m, vilket premierade simkunnigheten.

Sverige i Europatoppen

Sverige hängde fortfarande bra med i den internationella konkurrensen och belade 4:e plats på OS 1924 och på EM 1927 och 1934. Periodens dominerande nation var Ungern, som vann två EM-guld och två EM-silver, innan 2:a världskriget bröt ut.

I Sverige hette fortfarande den dominerande klubben SKK. Efter förlusterna mot Neptun 1925-26 återtog SKK mästar-titeln 1927, medan Neptun fick revansch 1928. Fram till 1940 vann SKK ytterligare nio titlar mot två för Neptun. 1934 tog den tredje stockholmsklubben, Hellas, sitt första SM-tecken och det är värt att notera att i Hellas spelade bl a Erik "Lillen" Holm, som fortfarande kommer ner till Eriksdalsbadet vid SM-finaler och internationella arrangemang. Detta år invigdes dessutom det anrika Sportpalatset vid S:t Eriksbron, som i nästan 35 år blev polosportens högberg i Sverige.

Två EM-silver för Sveriges "Dream Team"

Under efterkrigstiden fram till våra dagar har polosporten med ett par undantag dominerats av två klubbar, Hellas och SKK. Hellas glansperiod sträckte sig från 1946 till 1960 då klubben vann 15 raka SM. Landslaget, som till 100% rekryterades från dessa mästarklubbar skördade stora framgångar på kontinenten med EM-silver i Monte Carlo 1947 och i Wien 1950

som främsta meriter. I Monte Carlo lyckades Sverige besegra suveränerna från Ungern med 5-3 efter underläge i halvtid med 0-3. Ungern var obesegrade sedan 1924, varför den svenska sensationssegern gav eko i polovärlden. På vägen till finalen besegrades också den stora polonationen Jugoslavien med 6-2. Sveriges första halvlek, som vi vann med 5-0, är enligt samtida ögonvittnen en av de bästa poloprestationerna i modern tid. I finalen förlorade Sverige mot Italien med 3-2. Den svenska "7:an" var idealiskt komponerad med Rune Öberg (Hellas) i målet som med räckvidd och placeringsförmåga räknades till en av världens bästa målvakter. Ovan nämnde "Lillen" Holm drev motståndarcentrarna till förtvivlans brant med sina långa armar och starka ben. Försvarsläset kompletterades med strategen Rolf Julin, SKK och Roland Spångberg, Hellas, som med överlägsen teknik och spelförståelse tillintetgjorde motståndarnas bästa anfallsintentioner. I kedjan spelade "Roffejulles" bror Åke Julin, som likt Attila kunde gå över lik för att få sätta "lädret" bakom motståndarkeepern. Eleganten, prickskytten och snabbsimmaren Arne Jutner, Hellas, och klubbkamraten Olle Ohlsson fullbordade detta svensk polos "Dream Team". Även om framgångarna vanns i skuggan av världskriget, är jag övertygad om att medaljerna hade haft minst samma valör om de vunnits, utan detta försprång.

1952 – ett vägskaal för polon

När poloreglerna ändrades 1950 inför OS 1952 befann sig inte bara svensk polo inför ett vägskaal. De nya reglerna krävde en helt annan kondition, simstyrka och teknik, som endast de statsunderstödda lagen från östblocket hade resurser att anamma. Polofamiljen delades upp i ett A- och ett B-lag. Bland de förra återfanns Ungern, Sovjet, Jugoslavien, DDR, Rumänien och som enda västlag Italien. Sverige låg under 50- och 60-talen väl till och försvarade en plats bland de tio bästa tillsammans med Holland, Västtyskland, Frankrike och England.

Hellas 15-åriga segerrad bryts

Hade Hellas dominerat scenen under 40- och 50-talen blev SKK åter de följande årtiondenas lag. På sommaren 1960 bröts Hellas stolta segerrad i gamla Eriksdalsbadet. Ett från Tyskland hemkommet SKK hade på tysk botten spelat ihop ett nytt lag, som överraskade Hellas tunga segermaskin. SKK med ett par 16-åriga vänsterhänta tvillingar, som saknade all

respekt för hellaslegenderna Björn Branelius, Börje "Burkas" Karlsson, Bo Lexander, "Spångis" m fl kunde skriva polohistoria genom att via en 5-3-seger bryta en 15-årig segerrad. I SKK måste också målvakten Rune "Rumpen" Stafbom(Johansson) nämnas. "Rumpen" tillhörde under 60-talet en av världens bästa målvakter och låg bakom många av landslagets och SKK:s internationella framgångar.

Tunafors från Eskilstuna smider guld

SKK hade också en fin återväxt på juniorsidan och tillsammans med ett par förstärkningar från Hellas och Eskilstuna inleddes en dominans, som fortfarande pågår på seniorsidan. Mellan 1966-73 förlorade laget inte en poäng mot svensk motstånd och även internationellt vanns stora framgångar. SKK:s stora konkurrent under 60-talet var Eskilstuna-klubben Tunafors SK, som under decenniumets första del erövrade 5 inomhus- och 6-utomhus-SM. Från denna årgång måste vi nämna Stig "Pålen" Sjögren i målet, bröderna Runar och Rolf Svensson, Hasse Andersson och Sten Ekman.

Sverige föll knappt i OS-kval

Under denna period hävdade sig Sverige trots mycket små resurser relativt väl internationellt. Laget rekryterades framför allt från SKK och Tunafors och senare med ett framgångsrikt inslag från Västerås SS. Som ett bevis på hur nära vi var världseliten kan nämnas våra resultat i "OS-kvalet" 1964. Förbundet hade som krav för en OS-biljett seger över Jugoslavien och Rumänien, som kom på besök till Eriksdalsbadet i april. Mot Rumänien förlorade vi med 1-2 och mot de blivande silvermedaljörerna i Tokyo, Jugoslavien, blev förlusten 1-3. På EM-turneringarna under 60- och 70-talen blev vi tyvärr utslagna i gruppspelen mot "A-lagen", men vi vann alltid turneringen om platserna 9-12(16) mot senare stornationer som Grekland och Spanien.

SKK i Europacupfinal

I en internationell återblick får vi inte heller glömma bort SKK:s finalplats i Europacupen i Belgrad 1970. Visserligen kom laget sist av fyra lag, men uddamålsförlusten mot titelhållaren, Mladost, Zagreb, med 5-6 inför 4000 åskådare har gått till "historien" som en av de bästa matcher ett svenskt lag har gjort. Förutom tidigare nämnda Rune Stafbom och Lars- och Thomas Fjærstad, bör Tommy Danielsson, Lars Engström, Edgar Ingelsson och nuvarande juniorlandslagstränaren Bert

Svensson nämnas från detta mästarlag.

Västerås gör en stark inbrytning

Åren 1976 och 1977 hade SKK en kortare generationsväxling och det blev dags för Västerås SS att kliva överst på segerpalen. Tränaren Bertil Jansson hade lyckats att samla ett ungt, äregirigt och simstarkt gäng i Kristiansborgsbadet som efter ett par år i skuggan av SKK kunde ta klivet

Stockholms Kappsimmingsklubbs (SKK) pololag som segrade i SM 1945. Fr v Lennart Andersson, Rolf Juhlin, Olle Westin, Nils Blomstervall, Gunnar Werner, Åke Julin och Gösta Karlsson.

uppåt. Bröderna Sjöstrand, Sten Jansson, Jan-Olov Fahlén, Kent Karlsson och Per Andersson var alla spelare på hög internationell nivå och samtliga försvarade landets färger i många år.

Sverige chockar världsmästarna i OS

Några av dessa spelare ingick i det svenska landslag, som fick chansen att delta i OS i Moskva 1980, dit Sverige hade fått ett "wild card" pga USA:s OS-bojkott. Efter en 7-4-förlust mot uppåtgående Spanien (OS-fyra), låg världsmästarna Italien klara för utsimning med världens kanske bästa polospelare Gianni de Magistris på mållinjen. Efter två perioder ledde Sverige med 4-1 över ett chockat Italien, som tvingades kasta in den ögonskadade Marsilis för att jämna ut oddsen. I en oförglömlig slutperiod kämpade svenskarna till sig en poäng (4-4) efter att Anders Flodqvist (Polisen) i målet lurat de Magistris på ett straffmål i slutsekunderna. Andra hjältar var tremålsskytten Per Andersson, Christer Stenberg och Tommy Danielsson.

Tamas Farago-världens bästa polospelare

I den internationella toppen hade tre huvudkonkurrenter utkristalliserats; Ungern, Sovjet och Jugoslavien. Ungerns mer tekniska och rörliga polo fick periodvis stryka på foten för rysk och jugoslavisk styrka och disciplin. Periodens stora stjär-

na vid sidan av de Magistris var ungraren Tamas Farago, som, om vattenpolosporten hade varit lite större, skulle ha återfunnits på varje rankinglista över idrottshistoriens största inför millenniumskiftet. Farago var den komplette polospelaren och det lär dröja, innan vi får se hans like.

Under de senaste 15 åren har polo-utvecklingen letts av den gamle storspelaren Ratko Rudic, tidigare från Jugoslavien, men nu italienare och ledare för det framgångsrika "Settobello". Med stora resurser och sex timmars träning om dagen, har Rudic utvecklat sporten till vattensporternas schack, där varje moment analyseras i detalj och inga överraskningar får förekomma. LAGET är den stora stjärnan och alla måste underordna sig kollektivet och den uppgjorda spelplanen. Spelet har därigenom blivit tråkigare och profiltfattigare, men funderingar och idéer provas hela tiden för att råda bot mot denna utveckling.

SKK och Neptun/Polisen i hårda SM-dueller

Tillbaka till den svenska "insjön". Under resten av 80-talet stod kampen om SM-tecknet mellan SKK och Neptun. Oftast drog det äldre, rutinerade SKK-gardet det längsta strået mot nervbelastade ungdomar, men i mitten av decenniet hade dessa vuxit till sig och kunde vid ett par tillfällen (-83, -84, -87 och -88) ta klivet överst på prispallen. Nu hade dock motståndarna bytt namn till Polisen. Efter en splittring i Neptun tog spelarna badbyxor och handduk med sig och flyttade till lokalkonkurrenten Polisen, som hade ett mycket lovande gäng på gång. Polisen kunde fylla ett par viktiga spelarluckor med spelare från det gamla neptunlaget och SKK och Polisens SM-drabbningar höll hög internationell klass och lämnade ingen åskådare oberörd.

Damerna gör entré

Damerna hade börjat spela vattenpolo i Holland redan på 1930-talet, men det dröjde ända till mitten av 80-talet, innan sporten fick riktigt fotfäste i Sverige bland flickorna. Vaggan får nog sägas ha stått i Lund, där några flickor med ungerskt förflutet och entusiastiska föräldrar gjorde det första "utsimmet". Flickorna representerade LUGI, som i kraft av sitt försprång vann de första årens (1984-89) SM utan egentligt motstånd. Denna överlägsenhet gick sedan i arv till S02, Göteborg, som med nuvarande landslagstränaren Helen Smith i spetsen lade beslag på SM-tecknen mellan åren 1990-1995. Under tiden hade stockholmsklubbar Polisen och Neptun börjat rekrytera bollintresserade

simmartjejer till sporten och därmed flyttade även damernas polodominans till Stockholm. Glädjande nog har kampen mellan dessa båda klubbar varit betydligt hårdare än de föregående årens SM-finaler och kvaliteten har höjts betydligt. Trots jämnheten lagen emellan har Polisen vunnit de senaste tre åren, framför allt i kraft av ett bredare spelarmaterial och bättre målvakter.

Från och med OS i Sydney finns även dampolon på det olympiska programmet, vilket medfört att utvecklingen accelererat och reducerat världstoppen till 5-6 resursstarka länder, där Italien vunnit de senaste VM- och EM-titlarna. Sverige misslyckades 1996 att nå B-EM-gruppen, men gör nästa år ett nytt ambitiöst försök att nå detta mål för att sedan fortsätta mot A-EM.

SKK firar 100 år med 60:e SM-guldet

SKK, som ville fira sitt 100-årsjubileum 1995, genom att sitta kvar på polotronen satsade med full kraft under 90-talet och vann samtliga titlar inklusive det 60:e 1995. Samtidigt som flera SKK-spe-

lare drog sig tillbaka efter jubileumsguldet, hade Polisens fina ungdomssatsning burit frukt och 1996-97 fick vi den omväxling på segerpallen som alltfler efterlyste. I Polisens guldlag förtjänar flera trojänare att nämnas; Hans Lundén, Hasse Öberg, Henrik Sjöberg och Andreas Hartzell, landslagsspelare av högsta klass. De hade alla varit liremiljonärer, om de hade fötts i Rom eller Neapel. Det är också av dessa ekonomiska och sociala skäl, som Polisen inte kunde behålla sina stjärnspelare. Arbete och familj kräver mycket tid och kraft och spelarna måste välja.

Efter dessa två år på silverplats hade SKK både med egen "produktutveckling" och tillskott av utländska spelare, som flytt kriget på Balkan, återfått normal slagstyrka och kunde avsluta detta sekel som man börjat med två nya SM-titlar. I årets SM-final svarade den gamla mästarklubben Hellas för finalmotståndet. Hellas firar i år sitt 100-årsjubileum och det ser faktiskt ut som om de båda 100-åringarna får leda poloutvecklingen även in i det nya seklet.

Några "landsortsprofiler"

Tillåt mig för fullständighetens skull få presentera ett par namn, som inte blivit

nämnda under denna korta historik, men som förtjänar lika stor uppmärksamhet. Att vi inte bara kan spela vattenpolo i Stockholm och Mälardalen har flera utomordentliga spelare visat. Av så hög klass att han senare också spelade som halvproffs i Holland blev Sören Carlsson från Göteborg. Han ledde GKK/N till det enda pologuld, som har hamnat utanför Mälardalsregionen, när göteborgarna vann 1981. Hade flera haft Sörens ambition och intresse för polon hade knappast Göteborg behövt bli den vita fläck på polokartan som staden fn är. En av världens allra bästa spelare avslutade sin karriär i Sverige och framför allt i Göteborg, Claudiu Rusu, som för ett par år sedan erhöll Rumäniens högsta utmärkelse för sina poloinsatser. Så bra var

Claudiu även i Sverige, att han trots specialbevakning alltid gjorde 5-6 mål per match. Vi hoppas att vi inom PK kan dra nytta av Claudius sakkunskap i framtiden.

Två spelare, som har fått sin polouppfostran utanför Stockholm, men som i år spelar för SKK, är unge Peter Harmat, tidigare Ronneby SS och Erik Axelsson från

Bild från en Landskamp mellan Tyskland och Frankrike i Stade des Tourelles i Paris 1938. Tyskland vann matchen med 3 - 0.

Karlstad. Båda har talang och intresse att bli något stort, men tvingas bedriva sin träning i en komplicerad lagsport på egen hand.

SKK:s lagkapten Kenneth Eriksson avslutade i år sin jakt på sitt 10:e SM-guld. Även Kentha tillhörde kategorien "Bäst när det gäller" och det blir svårt att inom kort hitta en ersättare som kombinerar teknik, simstyrka, polokunnande med hög moral.

Målsättning inför år 2000

Inför år 2000 har Sverige halkat efter den internationella eliten på ett sätt som inger oro. Detta beror på att polosporten i många länder har professionaliserats, dvs spelarna har sporten som yrke, vilket ger de mindre nationerna små möjligheter att konkurrera om det som räknas i allmänhetens, mediernas och sponsorernas ögon, nämligen medaljer. Sverige har dock med sin polokultur, spelarmaterial och det under året invigda Nya Eriksdalsbadet goda möjligheter att på sikt återta en plats bland de stora. Låt detta bli svensk polos målsättning inför år 2000.